

Avrupa Birliği'nin Arayışında Batı Balkanlar

Erjada PROGONATI



Dr. Öğr. Üyesi Erjada PROGONATI

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ARAYIŞINDA BATI BALKANLAR

ISBN 978-625-7052-61-0

DOI 10.14527/9786257052610

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Mart 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 25931

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Sevgili babam ve anneme...

Dr. Öğr. Üyesi Erjada PROGONATI

1983 yılında Arnavutluk'ta doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Arnavutluk'ta tamamladıktan sonra, 2001 yılında Ankara Üniversitesi'nde Türkçe dili eğitimini aldı. 2006 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun oldu. 2008 yılında Yüksek Lisans ve 2012 yılında Doktora programlarını tamamladı. Uzmanlık alanları, Balkanlar ve Avrupa siyaseti. Arnavutça'nın yanı sıra, Türkçe, İngilizce, İtalyanca, Yunanca, Fransızca, Rusça ve İspanyolca dillerini iyi derecede bilmektedir. 2013-2017 yıllar arasında Hitit Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde Yardımcı Doçent olarak çalıştı. 2018 yılından itibaren ise, Süleyman Demirel Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

ÖN SÖZ

Avrupa Birliği (AB) küresel düzlemde sürekli değişen ve farklılık gösteren global bir aktör konumundadır. Zaman içerisinde AB'nin dinamiklerini etkileyen pek çok faktör ortaya çıkmıştır. Dünya savaşlarının ortaya çıkardığı tahribat, güvenlik ve ekonomik sorunlar, Avrupalı devletlerin iki kutuplu düzende nispetten daha pasif olarak yer almalarına neden olmuştur. Ülkeler, küreselliğin getirdiği yönetim anlayışında, AB çatısı altındaki ulus devletlerle daha sıkı, geniş ve derin bir birlik kurmak istemektedir. Genişleme sürecinde olan bu uluslarüstü aktörler, zaman içerisinde büyük mesafe katetmiştir.

1991 yılında Eski Yugoslavya'nın çözülmesiyle birlikte ortaya çıkan bağımsız cumhuriyetlerin ortak hedefi AB ile bütünleşme olmuştur. AB üyelik sürecinde bulunan Batı Balkanlar coğrafyası, genellikle çatışmalara sahne olması ve çeşitli riskler taşımasına rağmen AB ile bütünleşme kararlılığını vurgulamaktadır. Böylece, Batı Balkan ülkelerinin AB'ye katılımı "bölgesel yorgunluk" korkusunu ortadan kaldırarak resmî bölgesel politika olmaya devam etmektedir.

Batı Balkanların AB'ye entegrasyon sürecini değerlendiren Türkçe kaynakların yok denecek kadar az olması, bu çalışmanın ortaya çıkmasında ilham kaynağı olmuştur. Çalışmayı yürütmemde beni motive eden temel kaynak, AB'nin Batı Balkanlar'da genişlemesinde bilgiyi referans alarak, analizleri derinleştirerek, gelecekte bu sürecin gidişatını kestirebilmektir. Kullanılan metodolojinin tanımlanmasına gelince, çalışmada yöntem kombinasyonları yapılmıştır. Literatür incelemesi yapılırken ağırlıklı olarak yabancı üniversite kütüphaneleri, çeşitli medya kaynakları, internet ile AB basın bürosu tarafından yayımlanan resmî materyallere odaklanan bilgileri toplamak araştırma yönteminde bu çalışmanın önemli bir adımını oluşturmaktadır. Bu bilgilerle, AB'nin evrimleşme sürecinde yaşanan ve yaşanabilecek değişimler analiz edilerek Batı Balkan ülkelerinin bakış açısı izah edilmeye çalışılmıştır. Tanımlayıcı yöntem, çalışmadaki araştırma bulgularını konunun amaçlarına uyacak şekilde uyarlamış ve çalışma sırasında ortaya konan araştırma sorularını cevaplamaya hizmet etmiştir. Mevcut verileri analiz etme yöntemi, bu çalışmada amaçlanan hedeflerin mümkün olan en iyi şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak için kullanılmıştır. Çalışma hem teorik kaynaklara hem de tarihsel deneyimin analizine dayanmaktadır. Bu analiz, ampirik verilerin yanı sıra sahadaki çeşitli yayınları, araştırmacıların ortaya koyduğu sonuçları ve izleme raporlarını içeren ikincil kaynak verilerini de kapsamaktadır. Çalışmada, AB'nin genişleme politikası ile ilgili maddeleri gözden geçirilmiştir. Literatür değerlendirmesi; AB alanındaki tanınmış yazarları, akademisyenleri ve özellikle genişleme politikalarını ve Batı Balkanlar bölgesinin ilerlemesini açıkça tanımla-

yan AB kurumlarının resmî çalışmalarını içermektedir. Çalışmaya farklı bir boyut katabilmek amacıyla AB üye ülkeleri ile Batı Balkanlar'da potansiyel aday ülkeler kıyaslanarak karşılaştırmalı yöntem de kullanılmıştır. Ayrıca literatür taramasında Türkçe, Arnavutça, İngilizce, Fransızca, Rusça, İspanyolca, Yunanca ve Almanca dillerinden faydalanılmıştır.

Bu çalışma boyunca araştırmalarıma ve mesleki eğitimime desteklerini esirgemeyen sevgili anneme, babama ve eşime sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
Giriş	1
1. BÖLÜM: Kuramlar, Kavramlar ve AB Entegrasyon Modelleri	7
1.1. AB'de Kimlik ve Toplum.....	7
1.1.1. AB Kimliği	7
1.1.2. Sosyal Teoride Avrupa Toplumu.....	9
1.2. Entegrasyon Teorileri.....	11
1.2.1. Federalizm	14
1.2.1.1. AB ve Federalizm.....	14
1.2.1.2. Hayek ve Spinelli'nin Avrupa Federasyonu	16
1.2.2. Fonksiyonel ve Neofonksiyonel Yaklaşımlar	19
1.2.2.1. Fonksiyonalizm.....	19
1.2.2.2. NeoFonksiyonalizm	20
1.2.3. Hükûmetlerarasılık.....	24
1.2.3.1. Klasik Hükûmetlerarasılık Yaklaşımı.....	24
1.2.3.2. Liberal Hükûmetlerarası Yaklaşım	26
1.2.4. Kurumsal Yaklaşımlar	29
1.2.4.1. Avrupalılaşıma	31
1.2.5. Çok Düzeyli Yönetişim	33
2. BÖLÜM: AB-Batı Balkanlar Bütünleşmesinde Karşılıklı Çabalar ve Mevcut Engeller	37
2.1. AB-Batı Balkanlar Bütünleşmesinde Karşılıklı Çabalar	37
2.1.1. AB'nin Batı Balkanlar'da Temel Aktör Olma Süreci.....	37
2.1.1.1. Royaumont Süreci (1995).....	38
2.1.1.2. Bölgesel Yaklaşım (1996).....	39
2.1.1.3. Güney Doğu Avrupa İstikrar Paketi (1999-2008).....	40
2.1.1.4. İstikrar ve Ortaklık Süreci (1999).....	41
2.1.1.5. Berlin Süreci	43
2.1.2. Batı Balkan Ülkelerinin AB'ye Entegrasyon Çabaları.....	44
2.1.2.1. Yunanistan'ın AB-Batı Balkanlar Bütünleşmesindeki Rolü	46
A. Selanik Zirvesi.....	46

B. "İkinci Selanik Zirvesi" (2014)	46
2.1.2.2. Balkanlar'da Bir Mini Şengen Anlaşması: Ohri Zirvesi.....	48
2.2. AB-Balkanlar Bütünleşmesinde Mevcut Engelleri	50
2.2.1. AB İçerisinden Kaynaklanan Entegrasyon Engelleri	50
2.2.1.1. Avro Krizi ve Çok Vitesli Avrupa Projesi	51
2.2.1.2. AB'de Balkanofobia.....	53
2.2.1.3. İngiltere'nin AB'den Çıkma Süreci (Brexit).....	55
2.2.1.4. AB Üyeleri İçerisinde Fragmentasyonlar: Katalon Bölgesinin Bağımsızlık Sorunu Örneği.....	58
2.2.2. Batı Balkanlar Ülkelerinden Kaynaklanan Entegrasyon Engelleri.....	60
2.2.2.1. Tarih ve Coğrafya	60
2.2.2.2. Kimlik Karmaşası	62
2.2.2.3. AB'nin Geleceği.....	63
2.2.2.4. Demokrasi mi Otoriter Rejimler mi?.....	65
2.2.2.5. Zayıf Ekonomiler	69

3. BÖLÜM: Entegrasyon Sürecinde AB ve Balkanlar Arasında Güvenlik İlişkileri.....

3.1. Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi Bağlamında Batı Balkanların Güvenliği ...	73
3.2. AB'nin Küresel Strateji Belgesi'nde Dış Politika ve Batı Balkanlar	76
3.3. Batı Balkan Ülkelerinin Güvenliğini Tehdit Eden Güncel Unsurlar	78
3.4. Batı Balkanlardaki Güvenlik Tehditlerine Karşı AB'nin Girişimleri.....	80
3.4.1. AB'nin Terörizmle Mücadele Politikası Kapsamında Batı Balkanlar	82
3.4.2. AB'nin Göç ve Mülteci Politikası Kapsamında Batı Balkanlar	86

4. BÖLÜM: Balkanlar'da Doğu-Batı Rekabeti.....

4.1. Doğu-Batı Rekabetini Yeniden Düşünmek	93
4.2. ABD-Batı Balkanlar İlişkileri.....	95
4.3. Rusya-Batı Balkan Ülkeleri Arasındaki İlişkiler	97
4.4. Çin-Batı Balkan Ülkeleri Arasındaki İlişkiler	108
4.5. Türkiye-Batı Balkan Ülkeleri Arasındaki İlişkiler	115
4.6. Körfez Ülkeleri-Batı Balkan Ülkeleri Arasındaki İlişkiler	118

5. BÖLÜM: AB Entegrasyonunda Batı Balkan Ülkelerinin Mevcut Durumu ve Geleceğe İlişkin Senaryolar	127
5.1. AB'nin Genişlemesi.....	127
5.2. Batı Balkanlar'da Genişleme Sürecinin Mevcut Durumu	129
5.2.1. Arnavutluk.....	132
5.2.2. Bosna-Hersek	134
5.2.3. Karadağ	139
5.2.4. Kosova	140
5.2.5. Kuzey Makedonya.....	141
5.2.6. Sırbistan.....	143
5.3. Batı Balkan Ülkeleri için Entegrasyon Senaryoları.....	147
5.3.1. Neden Senaryolar?.....	147
5.3.2. Birinci Senaryo: AB'nin Balkanlarda Genişlemesi	149
5.3.3. İkinci Senaryo: AB, Batı Balkan Ülkelerini Mağdur Eder.....	150
5.3.4. Senaryo 3: Batı Balkan Ülkelerine Yönelik Türkiye Modelinin Uygulanması	152
5.3.5. Senaryo 4: AB Batı Balkan Ülkelerini Saf Dışı Bırakıyor	154
SONUÇ	157
KAYNAKÇA	165

GİRİŞ

Batı Balkanlar genellikle Güneydoğu Avrupa olarak anılan ve salt coğrafik bir terimden çok, politik bir anlam taşıyan ülkeler grubudur. Batı Balkanlar; Eski Yugoslav cumhuriyetlerini, eski Slovenya, artı Arnavutluk'u içermektedir. Batı Balkanlar'ın altı ülkesi (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya, Sırbistan ve Karadağ) AB ile bütünleşme hedefine odaklanmış durumdadır. Genişleme, AB'nin en başarılı politikalarından biri olarak görülmesine rağmen birliğin bütün Batı Balkan ülkeleriyle kısa vadede bütünleşmesi zor görünmektedir. Çünkü 1990'lardan beri bölge hâlâ kendini toparlayamamıştır ayrıca AB'ye katılım sürecini yavaşlatan ve bölgesel istikrarı tehdit eden bazı durumlar mevcuttur. Bölgede geçmişten kalan etnik anlaşmazlıklar, bölge ülkelerinin AB'ye katılım sürecini yavaşlatmıştır. Yugoslavya'nın dağılma sürecinin başlamasıyla birlikte birçok etnik çatışma meydana gelmiş ve bu durum Batı Balkanlar için büyük bir yıkıma sebep olmuştur. Etnik çatışmaların beraberinde gelen bu büyük yıkımlar ancak BM'nin ve NATO'nun müdahaleleriyle son bulmuştur.

Entegrasyonu olumsuz etkileyen diğer faktörler arasında yer alan; Kosova bağımsızlığının Sırbistan, Rusya ve AB üyesi beş ülke tarafından tanınmaması ve ülkede etnik gerginliğin sürmesi; Dayton Anlaşması'yla iç savaşın bitirilmesine rağmen inşa edilen karmaşık siyasi yapı ile Bosna-Hersek'te üç farklı etnik grubun milliyetçi duygularla hareket etmesi ve ülkenin yönetilmesi zor bir durumda olması; Kuzey Makedonya'nın Yunanistan ile yaşadığı isim sorunundan dolayı uzun yıllar AB'ye üyelik sürecinin tıkanması ve ülkede etnik anlaşmazlıkların devam etmesi, bu durumlardan bazılarıdır. Ayrıca Batı Balkan ülkeleri genelinde organize suçların ve yolsuzluğun yaygın olarak görülmesi, bölge ülkelerinin AB'ye katılımını zora sokmaktadır.

Batı Balkanlar, AB'nin güneydoğusu ile merkezi arasındaki transit yol üzerinde yer almasından dolayı stratejik bir konumda bulunmakta ve bu durum, AB ülkelerinin güvenliğini, refahını ve ticari ilişkilerini yakından ilgilendirmektedir. Batı Balkan ülkeleri, AB ülkelerine kıyasla ekonomik olarak daha düşük seviyededir. AB üyesi ülkeler ve Batı Balkan ülkeleri arasında gayrisafı millî hasıla açısından ciddi farklar bulunmaktadır. 2000 ile 2009 yılları arasında gerçekleşen hızlı ekonomik büyümeyle bölge ülkelerinin, AB üyeleriyle arasındaki gelir farklarında azalma olsa da küresel finansal krizin etkisiyle daha önce yakalanan pozitif

ivme tersine dönmüştür. Ekonomik büyümenin yavaşlaması; işsizliğin, enflasyonun, yoksulluğun ve gelir dağılımında adaletsizliğin artmasına sebep olmuştur. Yugoslavya'da görülen "çalışma sektöründe öz yönetim modeli"nin bölge ülkelerindeki yüksek işsizlik sorununa yansımaları devam etmektedir. Bölge genelinde genç işsizlik oranının yüksek olması gençleri AB ülkelerine göçe zorlamaktadır.

Batı Balkan ülkeleri, Avrupa ülkelerinin ekonomileriyle entegrasyon sağlamaya çalışmaktadır. Yatırım ve finansal hareketler bakımından AB'nin, Batı Balkan ülkelerinin ekonomileri için önemi büyüktür. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren AB, Batı Balkan devletleri ile ekonomik, politik ve kültürel bağlantılarını giderek artırmış hatta bölgenin gelecekte AB ile bütünleşeceğine dair söz vermiştir. Batı Balkan ülkelerinin Avrupa kurumlarına aşamalı olarak dâhil edilmesinin, bölgedeki demokratik kurumların konsolidasyonuna, çatışma sonrası istikrara ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesine katkıda bulunacağına inanılmaktadır. Batı Balkanlar'da serbest piyasa ekonomisine ve AB ile ortak pazara geçiş amacı taşıyan düzenlemeler, özelleştirmeler, demokratik kurumsallaşma, kriz sonrası kemer sıkma önlemleri gibi birtakım ekonomik reformlar yapılmasına rağmen bölge ülkeleri, arzulanan ve öngörülen ekonomik ve demokratik standartlara ulaşamamıştır. Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında, Batı Balkan ülkelerinin ekonomik gelişimi, beklenen düzeyin altında kalmıştır. Böylece, sanayi ürünlerinin imalat ve ihracatı, diğer AB üyelerinin oldukça gerisinde seyretmiş ve imal edilen sanayi ürünlerinin katma değeri düşmüştür. Mal ve hizmet sektörlerinde üretim ve ihracat yetersiz kalmıştır.

Batı Balkanlar'ın ekonomik gidiş atındaki olumsuz tablo, reform yorgunluğuyla birlikte 1990'ların başlarında dağılan Yugoslavya'nın mirasından ve kanlı savaşlardan kaynaklanmaktadır. Yıkılan Yugoslavya devletinin ardından bağımsızlığını ilan eden ülkelerde, kamu kurumlarının yönetimiyle ilgili eksiklikler ve hatalar; durma noktasına gelen sanayi, yolsuzluk, eğitim ve sağlık sistemlerindeki yapısal bozukluklar bölge ülkelerinin AB ile entegrasyonunu zora sokmuştur. İstihdamı ve toplumsal refah düzeyini artıracak ekonomik reformlar gerçekleştirilememiş, yeterli ölçüde modernleşme sağlanamamıştır. Ayrıca 2008 yılında ortaya çıkan küresel finansal kriz, Batı Balkan ülkelerinin cari açığında ve dış borçlanmasında artırıcı etkiye sebep olmuştur. Bu ülkelerin AB yapısal fonlarını almak için gerekli şartları karşılayamaması, büyümenin istenilen seviyede gerçekleşmesini engellemekte ve bu da ekonomik krizlerin etkilerinin kolaylıkla atlatılamamasına sebep olmaktadır. Batı Balkan ülkelerinin ekonomik olarak büyük ölçüde AB'ye bağımlı olduğu ifade edilebilir.

Batı Balkanlar bölgesinde pekçok totaliter yönetimin etkili olduğu söylenebilir. Bu durum, AB ülkelerinde olası bir göç akını korkusunu tetiklemektedir.

Dolayısıyla, Batı Balkanlar'ın AB'nin izlediği genişleme politikasına dâhil olması büyük önem taşımaktadır. Sırbistan ve Karadağ'ın 2025'te AB'ye üye olmasının beklendiğinin açıklanması, Batı Balkanlar'da ekonomik, kurumsal, siyasi, hukuki ve toplumsal reformları hızlandırıcı bir etki yapacak ve bölgede yeniden bir etnik çatışmanın yaşanmasını engelleyecektir. Avrupa Komisyonunun bölgenin stratejik önemi çerçevesinde, AB'nin Batı Balkanlar'a genişlemesinin gerekliliğine yönelik ortaya koyduğu irade, bölge ülkeleri açısından pozitif bir gelişmedir. Söz konusu ülkelerin katılım kriterlerini yerine getirmesi ve iç sorunlarını çözmesi durumunda, AB'ye katılım bakımından önlerinin açık olduğu ifade edilebilir. AB'ye katılım hedefi, Batı Balkan ülkelerinde kalıcı barış ve istikrarın sağlanması bakımından büyük önem taşımaktadır ve bu hedef, etnik çatışmaları önleyebilecek yegâne unsur olarak gözükmektedir. Ancak AB'nin Batı Balkanlar'ın entegrasyonu ile ilgili ortaya koymuş olduğu siyasi irade, tek başına yeterli olmayacaktır. Birliğe aday ülkelerin bu noktada etnik çatışmaların önünü alacak (önleyecek) adımlar atması, azınlık haklarına saygılı olması, demokrasi ve hukukun üstünlüğüne riayet etmesi, yolsuzluk ve organize suçları engelleyici düzenlemeler getirmesi, idari ve adli sistemi modernleştirilmesi ve işler hâle getirmesi gerekmektedir.

AB'nin 2004'te gerçekleşene büyük çaptaki genişlemesinden sonra ve 2007 yılında Bulgaristan ve Romanya'nın katılımıyla birliğe üye olmak Batı Balkan ülkelerinin dış politikaları için en önemli hedeflerden biri olmaya başlamıştır. Birlik, Balkan ülkelerinde, özellikle reform taraftarlarını güçlendirmeyi ve aynı zamanda muhalefeti zayıflatmayı, dolayısıyla da dengeyi değişim lehine devretmeyi umuyordu.¹ Bu yüzden, Avrupalılaşıma yolunda olan Batı Balkan ülkelerinin de Orta Avrupa ülkeleri gibi bir dönüşüm yaşaması fikri ortaya atılmıştır. Aslında, AB'nin Batı Balkanlar'a yaklaşımı önemli değişikliklere yol açmıştır ancak atılan adımların genel anlamda ortamı ne derecede değiştirdiği konusunda henüz tartışmalar devam etmektedir.

İtalya, Batı Balkanlar bölgesine yaptığı yatırımlar ve kendi açısından yaşadığı güvenlik endişelerinden dolayı, Balkan ülkelerinin AB ile bütünleşmesini desteklemektedir. Ancak bazı AB ülkelerinin tutumunun, genişlemeye aykırı olduğu da bilinen bir gerçektir. Özellikle, Kosova'nın bağımsızlığı hâlen beş AB ülkesi tarafından tanınmamaktadır. Bununla birlikte, Bosna-Hersek'te yaşanan sivil savaşın üzerinden yıllar geçmesine rağmen ülke hâlâ AB için büyük bir mücadele alanıdır ve bu durumun, ülkenin AB'ye entegre olma sürecini uzattığı görülmektedir. Batı Balkan ülkeleri ile bütünleşmeyi desteklemeyen Macaristan, Yunanistan, Kıbrıs, İspanya ve Slovenya gibi ülkeler vardır. Macaristan, Balkanlar'daki Macar azınlık

1 European Stability Initiative, "The Helsinki Moment: European Member-State Building in the Balkans", Berlin/Brussels/Istanbul, February 2005.

lıklar yüzünden; yakın zamana kadar Yunanistan, bugünkü Kuzey Makedonya ile yaşadığı isim krizi sebebiyle ve dış politika çıkarları söz konusu olduğu için Kıbrıs adasının bölünmüşlüğü dolayısıyla yaşadığı sorun nedeniyle, Batı Balkanlar bölgesine karşı kayıtsız kalmaktadır. Benzer durumlar diğer Batı Balkan ülkeleri için de mevcuttur ancak genel itibarıyla Balkanlar'ın geleceği AB'de olacağı yaklaşımı devam etmektedir.

Batı Balkanlar'da, AB'nin etkisiz kalması ile oluşabilecek bir güç boşluğu, başka aktörler tarafından kapatılabilir. Son yıllarda AB'nin, kendi iç anlaşmazlıkları ve uyumsuzluklarla, mülteci akınları, finansal krizler gibi problemlerle karşılaşması, Batı Balkanlar'a yeterince odaklanamamasına neden olmuştur. Dolayısıyla bölgede ilerleme durma noktasına gelmiştir. 1990'lı yıllarda Balkanlar'daki çatışma hâlinin sona erdirilmesinde pay sahibi olan ABD'nin Balkanlar'daki kötü gidişatı düzeltmek ve istikrarsızlığın yayılmasını önlemek için yeniden devreye girmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan Rusya, bölge ülkelerinin NATO'ya ve AB'ye katılmalarını istememekte ve bu doğrultuda hamleler yapmaktadır. Ukrayna krizinin ortaya çıkmasıyla birlikte Rusya'nın Doğu Avrupa ve Batı Balkanlar'da nüfuzunu artırma çabalarına neden olmuştur. Rusya ve Sırbistan arasında tarihi, kültürel, ekonomik ve dini bağlar mevcuttur. İki ülke, sahip olduğu özel bağlardan dolayı siyasi açıdan da işbirliği hâlinindedir. Sırbistan, Rusya ile bağlarını korumayı ve AB'ye üyelik hedefini sürdürmeyi amaçlamakta dolayısıyla AB ile Rusya arasında denge politikası izlemektedir. Rusya'nın Karadağ'daki başarısız darbe girişiminde oynadığı rol, bu ülkenin NATO'ya katılımını engellemeye yöneliktir. Bölgedeki diğer aktör Çin, Balkan ülkelerinin AB'ye katılım beklentisinin düşmesiyle, bölgede ekonomik ve ticari kazanımlar elde etmeyi amaçlamaktadır. Çin'in Orta ve Doğu Avrupada dev altyapı projelerini finanse etmesi bu amaca yöneliktir. Batı Balkanlar'daki başka bir aktör olan Türkiye ise özellikle Arnavutluk, Kosova ve Bosna-Hersek ile sahip olduğu tarihi, kültürel ve ekonomik bağları güçlendirerek bölgedeki aktif rolünü artırmak istemekte ve bu doğrultuda bölgesel barışın sağlanmasına katkıda bulunmak için girişimlerde bulunmaktadır.

Batı Balkan bölgesinde yaşayan ülke vatandaşlarının AB'ye üyelik sürecine destek vermesi, konuyla ilgili kamuoyu oluşması ve iradenin kökleşmesi oldukça önemlidir. Bölge ülkelerinin ekonomik büyümeyi hızlandırması ve gayrisafı yurt içi hasılasının artması, AB ile ekonomik yakınlaşmanın sağlanması bakımından gereklidir. Kurumlar üzerinde reformların yapılması da bölgede tartışılan konulardan biridir. IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşlar yatırımların artması için devletin rolünün azaltıldığı bir sistemi öngörmekte, AB ise devletin niteliğinin iyileştirilmesine ve uzun vadeli yapısal reformların yapılmasına işaret etmektedir. Altyapı

yatırımlarının yanında sağlık, sosyal hizmetler, eğitim ve AR-GE alanlarında yatırım ve çalışmaların gerçekleştirilmesi, bölge ülkelerinin ekonomik gelişimine ve AB ile entegrasyonuna önemli katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte AB'nin, Batı Balkan ülkelerine bakış açısını değiştirmesi, bu ülkeleri kendi parçası gibi görmesi ve bu doğrultuda bölge ülkelerini kapsayıcı ve destekleyici adımlar atmayı sürdürmesi gerekmektedir.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, çalışmanın teorik çerçevesini oluşturmaktadır. Entegrasyon teorilerinin amacı, AB'nin geçmişini, bugününü ve geleceğini kuramsal açıdan açıklayabilmektir. Böylece, Avrupa bütünleşmesinin mevcut durumunun ve geleceğinin, tek bir kuram etrafında izah edilemeyeceği ve her bir kuramın bütünleşmenin belirli bir dönemini açıkladığı vurgulanmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, AB ve Batı Balkanlar'ın bütünleşme sürecinde sarf edilen karşılıklı çabalar değerlendirilmektedir. Her iki taraf birçok zorluğa rağmen bütünleşmeye yönelik büyük ölçüde istekli yaklaşmaktadır. Tarihsel açıdan AB'nin ve Batı Balkan ülkelerinin bu süreçte nasıl adım atıkları ve önlerine çıkan zorluklara karşı ne tür önlemler aldıkları değerlendirilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, AB ve Batı Balkanlar arasında en hassas konulardan biri olan güvenlik ilişkileri ele alınmaktadır. AB'nin, Batı Balkan ülkelerini üye olarak almak istemesi, kendisini daha güvende hissetme düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu konuda ikilem yaşayan AB'de, Batı Balkan ülkelerini birliğin dışında bırakmak daha tehlikeli olabilir fikri, baskındır. Bu bölümde aynı zamanda, AB'nin Balkan coğrafyasında terörizm ve göç akımlarına karşı yapılan işbirlikleri ve izlenen politikalar da değerlendirilecektir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, AB'nin Batı Balkan bölgesinde pasif bir politika izlediğinde ya da bıraktığı olası bir boşlukta, bu durumun birçok uluslararası aktör tarafından avantaja dönüştürülerek bu boşluktan yararlanma hedef ve istekleri anlatılmaktadır. Bölgede AB dışında aktif olan diğer uluslararası aktörler ve onların mevcut faaliyetleri, Balkan ülkeleri ile olan ilişkileri ve etkinlikleri teker teker izah edilmektedir.

Çalışmanın son bölümünde ise şimdiye kadar Batı Balkan ülkelerinin AB sürecinde ilerlemeleri izah edilmekte ve gelecekle ilgili olası senaryolar ortaya konulmaktadır. Dolayısıyla AB'ye henüz üye olmayan altı Batı Balkan ülkesinin entegrasyon sürecinde mevcut konumları değerlendirildikten sonra, orta ve uzun vadede beklentinin neler olduğu üzerine varsayımlara yer verilmektedir. Bu bölümde yer alan iyi ve kötü senaryolar ile Batı Balkan ülkelerinin AB sürecinde gelecekleri öngörülmeye çalışılmıştır.